

מרדכי מלכא

רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו

יו"ר ועדת סת"ס

הרבנות הראשית לישראל

עיר התורה שקרובה אליך

לשכת הרבנות הראשית אלעד.

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

המלך

בא

אור

סוד החינוך:

שמות (י-ז) ויאמרו עבדי פרעה אליו עדימתי יהיה זה לנו למוקש שלח את האנשים ויעבדו את יהוה אלהיהם המרם תדע כי אבדה מצרים: ח) וישלח את משה ואת אהרן אלי פרעה ויאמר אללהם לבו עבדו את יהוה אלהיהם מן ומי החללים: ט) ויאמר משה בנערנינו ובנערנינו נלך בבנינו ובבנותינו בצאננו ובבקרנו נלך כי הגייהוה לנו: י) ויאמר אללהם יהי כן יהוה עמכם כאשר אשלח אתכם ואתי טפכם ראו כי רעה נגד פניכם: יא) לא כן לכו ינא הגברים ויעבדו את יהוה כי אתה אתם מבקשים ויגרש אתם מאת פני פרעה:

שאלות:

א) ויש לשאול לאחר שהצליחו עבדיו לשכנעו לקרא למשה ואהרן כיצד לאחר שהוחזרו ע"י עבדי פרעה מפני שמצרים אוכדת ובכל זאת לבסוף גירשם? ב) ועוד כיצד אומר פרעה למשה לכו נא הגברים כי "אותה אתם מבקשים" הרי משה ביקש שכולם ילכו בנערנו ובנערנו ובנותינו ובנותינו וכו'?

מכריה מסעירה

הסיפור המצמרר הבא התרחש בחצר בית כנסת בשעת המנחה ביום השבת וכה מספר הרה"ג רבי שמואל דוד הכהן פריעדמאן שליט"א בספרו הנפלא בדידי הוה עובדא' וכן שמענו באוזנינו מפיו את הסיפור לפרטיו בחצר בית הכנסת משתובבים הילדים הקטנים בשמחה מקפצים ורצים מתחבאים ומתרוצצים לפתע נישא אליהם עובר אורח והושיט לאחד הילדים סוכריה כתומה ועסיסית עגולה ומתוקה הילד הודה לו בחרם אך לא מיהר לאכול הן גדל והתחנך בבית בו לימדו שלא אוכלים שום מאכל לפני שבודקים את כשרותו והרי עליו לשאול את אביו לוודא כי כשרות הסוכריה אינה מוטלת בספק ויאכלו ילדים וישבעו הילד רץ לבית הכנסת וניגש לאביו הוא הושיט לו את הסוכריה ושאל בפשטות מתוקה אבא הסוכריה הזו כשרה למהדרין? האבא הביט בסוכריה לרגע הפכה לצידה השני והחוויר רגע אחד עמד המום כמסומר למקומו וברגע שאחריו רץ לחצר בית הכנסת כשגופו רועד וכולו חלחלה מי נתן לך את זה? שאל את בנו בפחד האם הוא נתן גם לילדים אחרים? התברר כי הסוכריה המדוברת היתה טבליה של נפטלין! כן אותו חומר הדברה מסוכן המשמש להדברת חרקים ומזיקים בבגדים ובספרים ונראה כסוכריה כתומה ועגולה ואולי גם עסיסית אך טומן בחובו רעל מסוכן עד מאוד המסכן חיים עד מהרה התברר כי רק בנו היה בר המזל שזכה בסוכריה כל יתר הילדים קינאו בו אך לא זכו האב מיהר לבנו והסביר בני יקירי תראה איך ניצלת בזכות שהקפדת על הכשרות ולא אכלת מהר מדי את הסוכריה הרי הסוכריה הזו מסוכנת ומכילה רעל אימתני שמירת הכשרות הפכה לשמירה על החיים! כמה חשוב לגדל ולחנך את הילדים כבר מגיל צעיר להישמר ולהיזהר מכל מאכל או ממתק תמיד זה יציל אותם מלהיכשל במאכל אסור לפעמים זה יכול גם להציל חיים.

מחלוקת פרעה ומשה בהשקפת החינוך:

ובזה נבוא לביאור הדברים אשר כתבתי בעודי בחור בישיבה בערך שנת תשל"ה, שהנה כאשר נדייק בפרשה מתבאר כיצד הדבר אירע בתחילה באו משה ואהרן לפרעה וביקשו והתרו בו לשלח את בניי ואם לא יביאו מכת הארבה, ופרעה לא שת ליבו אליהם וגירשם מלפניו, אולם הפעם התערבו שריו ועבדיו של פרעה ואמרו לו "המרם תדע כי אבדה מצרים" ומדוע יהיו לנו למוקש "שלח את האנשים", והיינו שריו ועבדיו טענו כי יש סכנה גדולה למצרים ותראה כמה נהרגו וכמה נזקים נעשו ולכן איך אפשר לזלזל בבקשתם ולגרשם. כמובן שמסתמא התקיים דיון בין פרעה לשריו ועבדיו בדבר האם לשלוח את בני ישראל כבקשתם לשלושה ימים לעבוד את השם או לא, ונלע"ד שצריך לבאר מה התחולל בבית המלך ונקדים לומר שהיה הסכמה ברורה בין פרעה לשריו ועבדיו שאם כוונת בניי לברוח ולא לחזור, ודאי לא משתלם לשולחם בשביל הסבל הזה כיון שהנזק שיהיה גדול מאוד שבעתים מהצער והאובדן שיש כעת מאחר ונפסיד שישים ריבו עבדים בחינם שזה העוצמה הכלכלית של מצרים, אולם אם באמת כוונתם ללכת לעבוד את השם לשלושה ימים ולחזור ברור שכדאי לשולחם מאשר לסבול, זאת ועוד הייתה השקפת עולמם של פרעה שריו ועבדיו של פרעה שריו לעבוד את השם דבר זה שייך רק לגדולים שמבינים ולא לקטנים, אולם למרות זאת היה ויכוח בין פרעה לעבדיו האם באמת כוונת בניי ללכת להקריב לפני ה' ולחזור או כוונתם במרמה ללכת ולברוח ולא לחזור. ולזה השיבו לו עבדיו והדגישו אדרבא בא ננסה אולי לא כדברך ותשלח "את האנשים" מדוע נקטו בלשונם אנשים, היות ואנשים במקרא היינו החשובים שבהם כדי לעבוד ד' ותשאיר ערבון את כל בניהם ונשותיהם ובודאי לא יברחו, ולכן השתכנע פרעה לנסות, ולזאת השיבו את משה ואהרן לפרעה, וסתם דבריו בתשובתו שהוא מסכים לשלוח ושאל מי ומי ההולכים, והוא כדי לבחון את כוונתם אם כהבנתו שכוונת בניי היא לברוח, או באמת רק כוונתם לעבוד את השם ולחזור, וכאשר השיב משה בנערנינו ובנערנינו ובנערנינו וכו' מזה הבינו פרעה שריו ועבדיו שכל כוונתם היא לברוח וכוה שכנע פרעה את שריו ועבדיו, ולכן אמר פרעה למשה לא כן לכו נא הגברים, כמ"ש רש"י כיון שרצונכם לעבוד ולזכות אין זה שייך אלא לגברים לפי השקפת עולמם כי אותה אתם מבקשים, היינו היות וכל בקשתכם בפה הייתה לעבוד את ד' ולזה אין צורך בנערים ונשים, ולכן כאשר לא הסכימו גירש אותם כיון שכבר הייתה הסכמה גם משרי ועבדי פרעה שכנראה כוונת בניי לברוח ולא לעבוד את ד'. ויש להוסיף מה שכתב בקומץ המנחה לבאר את השקפת פרעה עפ"י המדרש על מה שאמר פרעה מי ומי ההולכים, אמר להם פרעה עתידין אתם לומר מי ומי, מי יעלה בהר ד', ומי יקום במקום קודשו נקי כפיים ובר לבב. והיינו כוונת פרעה שלעניין עבודת ד' הרי אתם בעצמכם אומרים מי מסוגל לעבוד ד' דווקא מי שהוא יכול לעמוד בהר השם והוא נקי כפיים ובר לבב וכיצד רוצים אתם את הנערים טף ונשים, בודאי כל כוונתכם לברוח. ודרך זו נבין גם הויכוח בהמשך הפרשה אחרי מכת ברד כתוב (כד) ויקרא פרעה אלימשה ויאמר לבו עבדו אתי יקרא רק צאנכם ובקרכם יצא גם טפכם ונלך עמכם: (כה) ויאמר משה גם אתה תתן פידנו וזבחים ועלית ועשינו ליקרא אלהינו: (כו) וגם מקננו נלך עמנו לא תשאיר פרוסה כי מקננו נלך עמנו

בית: רח' שמאי 18 טל: 039096874 לשכה רח' שמאי 13, אלעד • טל: 03-9096601 • פקס: 03-9337941

tel: 972-3-9096784 • hom: 18 shamai st' fax: 972-39337941 • tel: 972-3-90966001 • 13 shamai st' elad 40800

לשכת הרבנות הראשית אלעד.

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

אֶת־יִקְוָה אֶלֶהִינוּ וְאֶנְחֵנוּ לֹא־נִדְעַ מִהֵנְעַבְדְּ אֶת־יִקְוָה עַד־בֹּאֵנוּ שְׁמָה: (כח) וַיֹּאמְרֵלּוּ פְּרָעָה לֵךְ מַעְלֵי הַשָּׁמַר לֵךְ אֶל־תִּסְקֶל רְאֹת פְּנֵי כִּי־נִסִּים רָאִתָּךְ פְּנֵי תִמּוֹת: וְעֵלִינוּ לַחֲבִין אַחֲרֵי שֶׁהַחֲוִיר אֶת מֹשֶׁה וְהַסִּכִּים לִבְקִשְׁתּוֹ כִּי־צַד מִגְרִשׁוֹ? וְעוֹד יוֹתֵר הַפֶּעַם הוֹסִיף לְגִירוֹשׁ הַתְּרֹאָה שֶׁאִם יִרְאֶה אֶת פְּנֵי יָמוֹת מְדוּעַ? אִלֶּם הֵגֵם שֶׁפְּרָעָה אַחֲרֵי מַכַּת בְּרַד הַפְּנִים אֶת הַמִּסֵּר שֶׁל מֹשֶׁה שֶׁדֶּרֶךְ עֲבוּדַת הַשֵּׁם אֲצֵל יִשְׂרָאֵל הִיא בְּנִעְרָנוּ וְלֹכֵן עֲדִיין אֹרֵי יֵשׁ סִיכּוֹי שִׁכּוּנָתָם בְּאֻמַּת לֹא לְבִירוֹה וְלֹכֵן אַחֲרֵי מַכַּת בְּרַד הַסִּכִּים שִׁילְכּוֹ כּוֹלֵם לְעִבּוֹד אֶת הַשֵּׁם אֲבָל בִּיקֵשׁ לְהַשְׁאִיר אֶת הַצֶּאֱזָן בְּכַדִּי שִׁיחִיָּה עֲרוּבָה וּבִיטְחוֹן שִׁיחֲזֹרוּ, מִה גַּם שֶׁלַּהֲבִנַּת פְּרָעָה מִסְפִּיק מַעֲט מִהֲצֶאֱזָן כִּי אֵין סִפֵּק שֶׁלֹּא יִקְרִיבוּ אֶת הַכֹּל בַּהֲיוֹת זֶה מִקּוֹר פְּרַנְסֵם וְכִיוֹן שֶׁכֵּן תִּשְׁאִירוּ אֶת רֹוב הַצֶּאֱזָן וְתִקְחוּ מַעֲט לְקוֹרְבָנוֹת, אֵךְ מֹשֶׁה הִשִּׁיב שְׁלוֹקִים הַכֹּל וְגַם אֶתֶם תִּתְּנוּ לָנוּ כִּי אֵין גָּבוֹל וְחֲשׁוֹבֵן לְעִשׂוֹת רִצּוֹן הַשֵּׁם, וְכִיוֹן שֶׁכֵּן הִבִּין פְּרָעָה בְּטוֹחַ שֶׁכּוּנָה לְבִירוֹה לֹכֵן הַתְּרָה בּוֹ שֶׁאִם יִחְזוֹר יָמוֹת מִשְׁאֵ"כ בַּפֶּעַם הַקּוֹדֶמֶת עֲדִיין הִיָּה לוֹ קִצַּת סִפֵּק אֹרֵי הֵם דּוֹבְרֵי אֻמַּת. **אִלֶּם הַשְׁקֵפַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ** שֶׁדְּרַכִּי הַתּוֹרָה אֲדַרְבָּא הַהֶפֶךְ מִקִּדְּמִים בְּנִעְרָנוּ לִזְקֻנָּנוּ "שֶׁאִם אֵין גִּדִּים אֵין תִּישִׁים" וְעִיקָר עֲרוּבַת עַם יִשְׂרָאֵל הוּא הַדּוֹר הַצֵּעִיר. וּבְכַדִּי שִׁיגְדֻלוֹ וְיִתְחַנְכוּ בְּדְרַכִּי הַתּוֹרָה מְעוֹדֵם קִטְנִים צָרִיךְ לְהִרְאֹת לָהֶם עֲבוּדַת הַשֵּׁם וְקִיוֹם הַמִּצְוֹת וְזֶה שְׁרֹואָה מִתְחַנֵּךְ וְנִשְׁרֵשׁ הַדְּבַר בְּקִרְבּוֹ וּמִמִּילָא גּוֹדֵל בְּדְרַכִּי הַתּוֹרָה וְהִירָאָה, אֲבָל אִם נִחְכֶּה עַד שִׁיגְדֻלוֹ כִּבֵּר יִהְיֶה מֵאוֹחֵר לְחֲנֻכָּה בְּדְרַכִּי הַתּוֹרָה וְלֹכֵן מוֹכְרִים בְּעִבּוּדַת ד' יָחַד עִם הַנוֹעֵר הַצֵּעִיר. וְעִיקָר מִצְוֹת סִפּוֹר יִצִּיאַת מִצְרַיִם לְלִיל פֶּסַח מִתְקִים בְּבָנִים כְּמִ"שׁ לְמַעַן תִּסְפֹּר בְּאֻזְנֵי בֶנְךָ וְכֵן בֶּנְךָ, וְכֹל הַנְּסִים וְהַנִּפְלְאוֹת הַכֹּל בְּכַדִּי לְהַשְׁרִישׁ לְדוֹרוֹת הַבָּאִים אֶת הַשְּׁנִיחָת הַקִּבְ"ה הָאֻמוּנָה הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת וּבְלַעֲדֵי זֶה ח"ו עַם יִשְׂרָאֵל כִּבֵּר הִיָּה כֹלָה בְּמִשְׁךְ הַגְּלוּיוֹת. **הִרְאָה לְדַעַת** כִּי מִחֲלוּקַת פְּרָעָה וְעַבְדִּיו עִם מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּדְרַכִּי הַחֲנוּךְ, שֶׁהַשְׁקֵפַת פְּרָעָה שְׂרִיו וְעַבְדִּיו כִּהְשָׁקֵפַת תְּרַבּוֹת הַמַּעֲרָב שֶׁאֵין עֲבוּדַת הַשֵּׁם שִׁיכַת לְנִשְׁיָם וְלִקְטָנִים כִּי צָרִיךְ לְשַׁחֲרֹר אוֹתָם לְעִשׂוֹת כְּרִצּוֹנָם וְכֹאשֶׁר יִגְדֻלוֹ וְיִשְׁכִּילוֹ יַעֲבֹדוּ אֶת הַשֵּׁם, אִלֶּם הַשְׁקֵפַת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן הַפּוֹךְ שֶׁעֲבוּדַת הַשֵּׁם מִתְחִילָה דּוּקָא בְּקִטְנִים שֶׁאִם אֵין גִּדִּים אֵין תִּישִׁים וְהַדְּרֵךְ לְחַנֵּךְ דּוּקָא כֹּאשֶׁר הִילֵךְ עֲדִיין קִטְּן שֶׁמִּתְרַגֵּל וְהוֹלֵךְ וְגוֹדֵל עַל אֲדָנֵי הַתּוֹרָה וְהִירָאָה.

הַחֶלֶק הָרִאשׁוֹן הַדּוֹגְמָה הָאִישִׁית:

אַחֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה נִמְצָאֵנוּ לְמִדִּים מִהִיא מוֹשִׁימַת הַחֲנוּךְ שֶׁהִיא מוֹרַכְבַּת מוֹשְׁנֵי חֲלָקִים הַדּוֹגְמָה הָאִישִׁית שֶׁהֵם הַמַּחְזוֹת שְׁרֹואָה בְּבִית וְשִׁנִּית מִהַהֲרָגֵל שֶׁמַּחֲנִכִּים וּמִרְגִּילִים אֶת הַיֶּלֶד, **הַחֶלֶק הָרִאשׁוֹן** בְּמִשְׁמִימַת הַחֲנוּךְ בְּבִית שֶׁמִּתְחִיל מִהַדּוֹגְמָה הָאִישִׁית שְׁבִלְעִידָה לֹא יִתְכַּן לְחַנֵּךְ אֲלָא אֹרֵי לֹאֵלֶךְ אֶת הַיֶּלֶד בְּכּוּחַ אוֹ מִפְּחָד, כִּי לֹא יִתְכַּן לְדוֹגְמָה שִׁיבְשֶׁשׁ מִכֵּנוּ לְבֶרֶךְ בְּרַכַּת הַמּוֹזוֹן יִפֶּה אוֹ יִתֵּר הַבְּרַכּוֹת אוֹ תְּפִילָּה אוֹ נְמִילַת יָדִים וְכִדּוּמָא בּוֹמֵן שֶׁאַחַד הַהוֹרִים נוֹהֵג אַחֲרַת וּמוֹלִזֵּל מֵאַחֵר וּמְדוּעַ לְהוֹרָה מוֹתֵר וְלֹא יִהְיֶה אֲסוּר וְגַם אִם יַעֲשֶׂה אֵינוֹ אֲלָא מִפְּנֵי הַפְּחָד וְנִחְשָׁב כִּאִילוּף שֶׁמַּחֲכֶה לְרַגֵּעַ שִׁיּוֹכֵל לְהוֹרִיד אֶת הַפְּחָד וְיִשְׁנֶה אֶת דְּרָכּוֹ וְלֹא הוֹפֵךְ לְקִנְיִן בְּנַפְשׁוֹ, וְלֹאֵת כֹּל זֶה שְׁבוּנָה בִּיתוֹ מִתְחִילַת חַיֵּי הַנִּשְׁוֹאִין צָרִיכִים לְחֻשׁוֹב יָחַד כִּי־צַד רוֹצִים שֶׁהַבֵּית יִרְאֶה עַל פִּי הַשְׁקֵפַת הַתּוֹרָה וְצָרִיכִים לְהִרְגִּיל עֲצָמָם לְשִׁמּוֹר וְלִהְיוֹת בְּקִיוֹם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת וְלִתֵּת עֶרֶךְ עֲלִיוֹן לְתוֹרָה וּלְמִצְוֹת וְכֵן בְּנֵיהֶם הָאוֹרִיָּה בְּבִית חֵייכַת לְהִיוֹת רְגוּעָה וְנִנּוּחָה וְנַעֲמִיָּה וּבְכַבּוּד שְׁבוּחָה הוֹזֵן מְכִשִּׁיר אֶת בֵּיתוֹ לְגַדֵּל וּלְחַנֵּךְ אֶת בְּנֵיהֶם אֲשֶׁר יִזְכּוּ. כְּמִבּוֹאֵר בְּ**מִסְכַּת סוֹכָה דף נו** שֶׁהַתִּינוּק אֹמֵר אֶת מִה אֶת מִה שֶׁהוּא שׁוֹמֵעַ בְּבִית: כְּמִסּוּפֵר עַל מִרְיָם בֵּת בִּילְגָה שֶׁהַמִּירָה דָּתָה וְהַלְכָה וְנִישְׂאָה לְאַחַד מִחֲשׁוֹבֵי הַמַּלְכוּת בִּיּוֹן, וְכִשְׁנִכְנְסוּ הַיּוֹנוֹנִים לְהִיכֹל בִּימֵי מִתְתִּיהוּ בֶּן יוֹחָנָן הִיתָה מְבַעֲמַת בִּילְגָה בְּמִזְבַּח וְאוֹמֶרֶת לֹקוֹם לֹקוֹם זָאֵב עַד מָתִי אֶתָּה מְכַלָּה מִמוֹנֵם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְאִי אֶתָּה עוֹמֵד עֲלֵיהֶם בְּשַׁעַת הַדַּחֵק, וְכִשְׁשִׁמְעוּ זֹאת הַכְּמִים קִנְסוּ אֶת בֵּית אֲבִיהָ וְאֶת כֹּל מִשְׁמֶרְתָּה, שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא וְכִי מִפְּנֵי שֶׁהִיא הַמִּירָה אֶת דָּתָה יִקְנְסוּ אֶת בֵּית אֲבִיהָ וְאֶת כֹּל מִשְׁמֶרְתָּה? וּמִשְׁבִּיבָה כֵּן מִשֵּׁל הוּא הַשְּׁגוֹר בְּפִי הָעַם לֹמֵר **שׁוֹתָא דִּינוּקָא בְּשׁוּקָא אוֹ דֹּאֲבִיָּה אוֹ דֹּאֲמִיָּה** כְּלֹמֵר מִה שֶׁהַתִּינוּק אֹמֵר בְּשׁוּק אוֹ שֶׁשִּׁמְעַ מֵאַבִּיו אוֹ מֵאִמּוֹ, וְאֵךְ בִּילְגָה זֶה אִילוּלָא הִיתָה שׁוֹמֵעַת מִהוֹרִיָּה כֵּךְ לֹא הִיתָה אוֹמֶרֶת כִּיוֹן שֶׁהִילֵךְ מוֹשְׁפֵעַ מְאֹד מִדְּבָרֵי הַהוֹרִים בְּבִית וּמִהֲנִיגוֹן שְׁבוּ נִשְׁמָעִים הַדְּבָרִים וּמִסְדְּרֵי עֲדִיפּוּיוֹת שִׁישׁ לְהוֹרִים, לֹכֵן עַל הַהוֹרִים מוֹטֵלֶת הַחֻבָּה לְהִיוֹת לוֹ לְדוֹגְמָא וּלְמוֹפֶת.

דְּבָרֵי הַתּוֹסֵפּוֹת מְדוּעַ בְּתַחֲלִילָה חַיֵּי מַלְמָדִים דּוּקָא בִּירוּשָׁלַיִם:

וְאֵכֵן יִסּוֹד זֶה מִבּוֹאֵר בְּמִסְכַּת סוֹכָה דף כא ע"א**** בְּתַחֲלִילָה. הַתִּקְנוֹ שִׁיחֵי מוֹשִׁיבִין מַלְמָדֵי תִינוּקוֹת בִּירוּשָׁלַיִם, מֵאִי דְרוּשׁ? כִּי מִצִּיּוֹן תִּצָּא תּוֹרָה. וְכִתְבוּ בְּעֵלֵי הַתּוֹסֵפּוֹת שֶׁם לְבָאֵר. וְזִ"ל כִּי מִצִּיּוֹן תִּצָּא תּוֹרָה. לְפִי שֶׁהִיָּה רֹואָה קְדוּשָׁה גְּדוּלָּה וְכַהֲנִים עוֹסְקִים בְּעִבּוּדָה הִיָּה מְכוּוֹן לְבוֹ יוֹתֵר לִירְאַת שְׁמִים וּלְלִמּוּד תּוֹרָה ע"ל. לְלַמְדָנוּ שֶׁהִילֵךְ מוֹשְׁפֵעַ מִמֶּה שְׁרֹואָה וְשׁוֹת הַיִּסּוֹד הָרִאשׁוֹן הַחֲנוּךְ וְאִם בְּבִית יִרְאֶה דּוֹגְמָה שְׁלִישִׁית הוּא הַדְּבַר הַכִּי חֹזֵק שֶׁמִּשְׁפִּיעַ עַל הַיֶּלֶד לְרַעָה, וּמֵאִידֵךְ הַדּוֹגְמָה הַחֲיוּבִית הִיא הַעוֹצָמָה בְּחֲנוּךְ וְהַצִּלְחָתוֹ שֶׁל הַיֶּלֶד.

הַדּוֹגְמָה הָאִישִׁית מְשֻׁדְּרַת חֲנוּךְ:

פֶּעַם כֹּא יְהוּדֵי אֶל הָאֲדָמוּרִי מְקוֹצֵק וּבִיקֵשׁ בְּרַכָּה עֲבוּר בְּנוֹ שִׁילְמָה, אֹמֵר לוֹ הָאֲדָמוּרִי מְקוֹצֵק אִם אֶתָּה מְבַקֵּשׁ בְּרַכָּה שְׁבֶנְךָ יִלְמָד, חֹזֵק עַל הַבֵּן שֶׁגַּם הוּא יְבוֹא לְבַקֵּשׁ בְּרַכָּה שְׁבֶנְךָ יִלְמָד כִּי גַם הוּא לֹא יִלְמָד, אִם אֶתָּה תִלְמָד וּבֶנְךָ יִרְאֶה אֵיךְ נִרְאֶה בֵּית יְהוּדֵי אֲמִיתִי הוּא יֵדַע שֶׁכֵּךְ צָרִיךְ לְעִשׂוֹת וְגַם הוּא יִלְמָד, אֲבָל אִם אֶתָּה רַק תְּבַקֵּשׁ בְּרַכָּה שֶׁהוּא יִלְמָד וְהַבֵּן שֶׁלֵךְ רֹואָה שֶׁאֶתָּה כֹּא מִהַעֲבֻדָּה וּמִיד הוֹלֵךְ לָנוֹחַ אוֹ לְקָרוֹא עֵיתוֹן וְלֹא לְלַמּוֹד הוּא יַעֲשֶׂה אֶת אוֹתוֹ הַדְּבַר, וְכִזָּה יוֹבֵן הַפֶּסֶק וְשִׁנְתָּם לְבִנְיָן וְדִבְרַת בָּם [דְּבָרִים ו'] שֶׁהִיָּה צָרִיךְ לְהִיוֹת כְּתוּב וְדִיבְרַת בָּם וְאִח"כ וְשִׁנְתָּם לְבִנְיָן? אֲלָא שֶׁאִם אֶתָּה רוֹצֶה לְחַנֵּךְ בֶּנְיָן שִׁישְׁנָנוּ קוֹדֵם כֹּל עֲלִיךְ לִתֵּת לָהֶם דּוֹגְמָא אִישִׁית וְדִבְרַת בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בֵּיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ וְכו' וּמִמִּילָא יוֹשְׁפֵעוֹ בֶּנְיָן.

מַעֲשֶׂה עִם הַסְטִיפִלֶר זצ"ל:

לְפָנֵי שְׁנַיִם רַבּוֹת שֶׁאֲלָתִי אֶת הַסְטִיפִלֶר זצ"ל בְּעִנְיִין חֲנוּךְ הַבָּנִים מִה עֲלֵי לְעִשׂוֹת בְּשׁוֹלְחָן שֶׁבֶת בְּכַדִּי לְחַנֵּךְ אֶת הַיֶּלְדִּים הָאֵם לְלַמּוֹד אִיתָם מוֹסֵר וְאוֹ דִּבֵּר אַחֵר, וְהִשִּׁיב לִי כִי הַחֲנוּךְ וְהַמּוֹסֵר הַכִּי גְּדוֹל שִׁישׁ הוּא הַדּוֹגְמָה הָאִישִׁית שֶׁכֹּאשֶׁר הָאָדָם מִשְׁתַּדֵּל לְהִיוֹת דּוֹגְמָה בְּאִכְלִילָתוֹ וּבְדִיבּוּרוֹ וּבְבִרְכָתוֹ הִרִי זֶה מוֹסֵר הַשֶּׁכֶל שֶׁחֹדֵר עִמּוֹק אֲצֵל הַיֶּלְדִּים הַרְבֵּה יוֹתֵר מִתּוֹכָהֶם מוֹסֵר שְׁפַעֲמִים רַבּוֹת הֵן פּוֹגְעוֹת וּמִשְׁנִיגִים הַפּוֹךְ מִהַמְטָרָה. **בַּהֲיוֹתִי לֹמֵד בִּישִׁיבַת קוֹל תּוֹרָה** פֶּעַם אֲבִי ז"ל בִּיקֵשׁ מִהַמְשַׁנִּיָּה הַרְ"ג גְּדִלְיָה רִיזּוֹמֵן זצ"ל לֵאפֹשֶׁר לִי לְהִיוֹת בִּימֵים נוֹרָאִים

מרדכי מלכא
רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו
יו"ר ועדת סת"ס
הרבנות הראשית לישראל

לשכת הרבנות הראשית אלעד.

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*ירישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

בבית היות ואין לימודים, השיב על כך המשגיח לאבי תדע לך שבישיבה אפילו הריצפה מהנכת תראה ניקיון וסדר המקום משדר ומרגיל לחינוך בכל שעה ושעה.

החלק השני חנוך לנער על פי דרכו:

החלק השני: במשימת החינוך הוא להרגיל את הילד משעת לידתו לעבודת השם, וכבר אמר שלמה המלך בחכמתו **במשלי פרק כב (ו)** **חֲנֹךְ לְנֶעֶר עַל־פִּי דָרְכּוֹ גַם לַיִּזְקִין לֹא־יָסוּר מִמֶּנָּה: וּכְמִבּוֹאָר בַּמִּדְרָשׁ מְשָׁלִי (בַּבֵּר) פֶּרֶשׁה כֵּב סִימָן ו (ו) חנוך לנער על פי דרכו. ר' אליעזר (ר' יהושע, ר' אליעזר אומר אם הנכת בנך עד שהוא נער בדברי תורה הוא מתגדל בהם והולך, שנאמר גם כי יזקין לא יסור ממנה ע"כ. וכן האבן עזרא חנוך למד מלשון לימוד והרגל. וכתב (בספר חסידים, סימן ו) וכל דבר שיתנהג האדם בקטנותו כשיחיו גדול ויחפון לעזוב קשה תחיו עליו כמיתה ע"כ. וביאר המלבי"ם במשלי פכ"ב (ו) והוא שירגילו מנעוריו אל השלמות, אם בדעות, אם במעשים ובמדות, כי ההרגל שיורגל בנעוריו, יעשו בו חקוי עצום ורושם שמור בנפש לא יסור גם לעת זקנה.**

ההרגל חופך לטבע וקניין:

וכתב רבי שלמה אבן גבירול בספרו תיקון מידות הנפש בהקדמה וז"ל. חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה (משלי כ"ב, ו) וכבר אמר הפילוסוף אפלטון: "השכל מתנהג, והמוסר קניין, וההרגל על כל דבר שלטון". ודע כי כל מידות האדם אשר תראנה בו בימי הבחור והזקנה, הם בימי הילדות והנעוריו, עכ"ל. וכתב החפ"ן חיים באגרות ומאמרים סימן כה וז"ל וכל אב צריך לחנך את בנו בהדרגה בתורה ובמצוות בעודו בנעוריו, עד שיחיו לו המדות והמצוות הרגל כל כך עד שיהפכו לו לטבע שני. וכו' וכל מה שיתירשל האב כל דהוא בחינוך בנו, לא יחשוב שזהו הפסד וחסרון רק לאיזה זמן קצר, אלא החסרון ישאר לו לכל ימי חייו עכ"ל.

הדרכת הסבא מקלם:

ומסופר על הסבא מקלם היה אומר כל זמן שיש לב אין שכל וכשיש שכל אין לב, כלומר בזמן שלילד אין מספיק שכל יש לו לב טהור ההורים תפקידם לנצל זאת ולהחזיר ללבו מידות טובות יראת שמים ודרך ארץ, אולם ברגע שהילד מקבל טיפה שכל הוא מאבד את התמימות והזוהר גם הלב נאטם וכבר קשה יותר להשפיע.

הבן דומה לנטיעה:

עוד כתב בפירוש רבינו יונה על אבות פרק א ועל ענין זה אמר דוד ע"ה [תהלים קמ"ד י"ב] אשר בנינו כנטיעים מגדלים בנעוריהם. ר"ל כי הנטיע בעודו קטן אדם יכול לגדלו להיות עץ ישר ולא יהיה עקום אך לאחר שגדל בעקומו, היותו קשה הוא מאד לתקן, וכן האדם בעודו קטן בקל הוא להיות בדרך טוב ולסור מן הרע וכו' וכתב (דברים כ יט) כי האדם עץ השדה. וכתב בספר בית אבא כי ר' ישראל מסלנט הבחין בנכדתו הפעוטה כי יש לה נטיה למידת הקמצנות, מיד החל לחנכה בעודה קטנה, נתן לה כסף או ממתקים כדי שתחלקם לאחרים, כדי לשרש ממנה תכונה רעה.

דרכי החינוך לאור חז"ל מהגיל הקטן:

וכבר אמרו חז"ל במסכת סוכה דף מב ע"א תנו רבנן קטן הוודע לנענע חייב בלולב, להתעטף חייב בציצית, לשמור תפילין אביו לוקח לו תפילין. יודע לזכור אביו לומדו תורה וקריאת שמע. תורה מאי היא? אמר רב המנונא תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב. קריאת שמע מאי היא? פסוק ראשון ע"כ. חז"ל מלמדים אותנו שדרכי החינוך מתחיל מעודו תינוק כפי מה שהוא מסוגל לעשות והולך ומתקדם עם הבן ומוסיף מצוות ומעשים טובים כפי התפתחות הבן, ולכן מהרגע שמתחיל לדבר הדבר הראשון שצריך להרגיל את בנו הקטן באמירת פסוק של תורה וכך הולך ועולה עדי היותו לגדול.

רבי יהושע אשרי יולדתו:

עוד מבואר בתנא בפרקי אבות פ"ב מ"ח ששיבה ריב"ז את תלמידו רבי יהושע אשרי יולדתו בגלל החינוך מקטנותו, וכתב בספר אור זרוע חלק ב – הלכות שבת סימן מה וז"ל וגם מחמת שבאים קטנים לביהכ"נ נכנסת יראת שמים בלבם. והוסיף ר' עובדיה מברטנורא מסכת אבות פרק ב אשרי יולדתו. ויש אומרים, על שם שהיא גרמה לו שיחא חכם, שהיתה מחזרת על כל בתי מדרשות שבעירה ואומרת להם בבקשה מכם בקשו רחמים על העובר הזה שבמעו שיחיה חכם, ומיום שנולד לא הוציאה ערשתו מבית המדרש כדי שלא יכנסו באזניו אלא דברי תורה: ולזאת מזהיר בספר חסידים סימן רל"ח, קטן מוטל בעריסה לא ירגנו לו שירים וזמירות של גוים כדי שלא יבכה ע"כ

הרגל לדבר אמת:

מספר השל"ה הקדוש בשער האותיות אות ד' שהיה רגיל לבוא אצלו בירושלים איש חסיד גדול מחסידיו עליון אדם זה גם אם היו נותנים לו כל הון דעלמא לא הוציא מפיו דבר שאינו אמת בבירור וכשנשאל כיצד זכה למידה יקרה זו שנשתרשה כל כך בעצמותיו סיפר לשל"ה כך הכל בא אודות החינוך שנתן לו אביו בעודו ילד קטן כשהיה מתקוטט עם אחיו בדרך הילדים והיה בא אל אביו בטענות שאחיו רב עמו פנה אביו ואמר להם בני מי שיודה על הטאו ויאמר האמת אז אמהל לו ובתנאי שיוזהר מהיום והלאה שלא ישנה באיוולתו ומי שיכחיש דעו לכם שאחקור ואדרוש אם הוא משקר ואז אענישו בכפל כפליים וכך עשה האב מי שהודה מחל לו ולא עוד אלא שהעניק לו מתנה שכללה כמה מטבעות כפרס עידוד על אומץ לבו וגבורת נפשו להודות על האמת ומי ששיקר ענשו בעונשים גדולים וכך הטביע בבניו את מידת האמת והסלידה והפחד מהוצאת דבר שקר.

סיפור מהבן איש חי על בן שקטע ארון אמו:

הגרי"ח זצ"ל בעל הבן איש חי אף ממחיש ומספר מעשה בגנב מועד שנתפס שוב בגנבתו גזר עליו המלך לתלותו אמו ששמעה על גזר הדין באה וישבה תחת עץ הצליבה ובכתה ללא הפוגות על גורל בנה הצעיר המון רב נתאספו לראות את ביצוע הגזר הדין ואת התליה

מרדכי מלכא
רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו
יו"ר ועדת סת"ס
הרבנות הראשית לישראל

לשכת הרבנות הראשית אלעד.

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

קודם שניגש התליין להדק את חבל התליה על צווארו של הנער שאל אותו אם יש לו בקשה אחרונה בל שהיא ביקש הגנב רשות מהתליין לגשת בפעם אחרונה ולנשק את אמו הבוכיה ולנחם אותה מעט לפני מותו ואכן ניתן לו מבוקשו קרב הגנב אל אמו והושיט פיו לפניה ונשך בבל בחו את און אמו ותלש את אונה לגמרי הדבר היה לנורא ולפלא עצום בעיני כל הנוכחים בולם חרקו שיניים על רשעותו עזותו ואכזריותו של הצעיר שבחר דוקא בשעה כזו לעשות מעשה כה שפל לאמו המסכנה המתבוססת בדמה וכשראה הנער הגנב שכל הנוכחים רומנים וכועסים אמר להם דעו כי אמי היא הסיבה לכל התוצאה הנוראה לה הגעתי והיא אשר דירבנה את דרכי הנילוזה וזאת כאשר בקטנותי בפעם הראשונה לא עמדתי מול הפיתוי וגנבתי מספר ביצים מהלול היא קבלה אותם ממני בסיפוק ואף עודדה אותי להביא לה את התרנגולת עצמה ואכן עשיתי זאת בכישרון וכשראיתי שהנני מצליח במשימתי התחלתי לגנוב מהחנויות דברי ערך ואמי לקחה אותם ממני בסיפוק וכך הפכתי לשודד מקצועי למרות ידיעתה של אמי אילו הייתה מוכיחה אותי על מעשי המקולקלים והייתה נזופת כי כאמא החפצה בחינוך בנה אין לי ספק שלא הייתי עולה היום על עמוד התליה ובודאי גם היא לא הייתה בוכה כאן היום ומאחר ולא פתחה את פיה להשמיע באזני דברי תוכחה אני פתחתי את פי ונשכתי את אונה ואולי תהיה עכשיו סיבה מוצדקת יותר לכבייתיה.

ואכן מובא בספר שבט מוסר ראיתי בדור הזה הרבה בנים הולכים אחר שרירות לבם בנים לא אומן במ התגדלו בלי תרבות ובלי דרך ארץ אמנם אין להאשים את הבנים על כך כי הפשיעה היא מצד האב ואם שאינן חוששים לראות את הנולד ומונעים מוסר ומורא מן הקטנים וגם כשיגדלו אינן מקבלים עוד מוסר.

אהבת השם לאברהם בגלל החינוך:

אברהם אבינו מכונה בכינויי אהבה מפי הקב"ה בורא עולם מגלה לו את תוכניותיו ואת סוד דרכי פעולותיו נגד סדום ועמורה כנאמר המכסה אני מאברהם ולכאורה מדוע זוכה אברהם ליחס זה ולאברהם זה לא עשרה ניסיונות לא החקרבה והמסירות של אברהם ולא את הנפש אשר עשו בחרן הסוד והיסוד הוא משום שאומר הכתוב כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת אחריו ומפרש"י כי ידעתי לשון חיבה החיבה היתרה לאברהם אבינו למרות שעמד בכל הניסיונות היתה על למען אשר יצוה את בניו ואת אחריו.

להתייחס ולהוקיר את הילדים:

היה זה בעת סעודת השבת בביתו של הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל באורח די קבוע היו מתארחים על שולחנו אורחים מזדמנים וחשובים כמו אישים מפורסמים ועסקנים ידועי שם שנקלעו לשבת לשכונת מגוריו והוזמנו להתארח אצלו אך למרות חשיבותם וההערכה הרבה שרחש אליהם נהג לסדר את המקומות בשולחן באופן הבא תחילה הילדים הם ישבו לצידו כל העת כדי שיחישו חביבים אצלו רק אחריהם הושיב את אורחיו החשובים חשובים ככל שיהיו בכך ביקש להביע מסר ומהנהגתו אנו למדים הבנים תחילה הילדים הם החשובים מכל אחר כך כל היתר ובפעם אחרת נפעמו הנופשים בקאנטרי"ה החרים אליהם יוצאים למנוחה לראות את הגאון רבי משה עם ילדיו ממתין בתור למתקני השעשועים או לרכיבה על בעל חיים לא שהיה לו זמן מיותר לגאון עולם שהנהיג את הדור ביד רמה אלא שהיה לו מסר חשוב להביע לילדיו שהוא עימם גם בשעת הנאתם שהם חשובים לו לא פחות מכל עיסוקיו כבדי המושקל.

מוסר השכל:

עלה בידנו אחד מיסודות בניית הבית היהודי ברוח התורה ראשית חובת ההורים להרגיל עצמן הן בין אדם למקום ולהנהיג בבית שמירת המצוות קביעת עתים לתורה וצורת הברכות וקיום המצוות בכדי שיהיו דוגמה ליוצאי חלציהם, וכך הדבר בין אדם לחברו ההנהגה בין ההורים הכבוד ההדדי וצורת הדיבור והעזרה ההדדית הן יהיו לדוגמה וזה יסוד החינוך להיות דוגמה כי לא יתכן לחנך את בניו בזמן שההורים עצמן אינם נוהגים כך טול קורה מבין עיניך, ולזאת אם יזלזלו בטרם הילדים נולדו הדבר לא ישתנה גם לאחר שיוולדו וממילא תהיה התוצאה כשילון בחינוך, ושנית החינוך וההרגל מתחיל מהגיל הרך ביותר, ולצערנו עד כמה רבים טועים מהדור הצעיר אשר סללו לעצמם דרך חדשה לחשוב שדרכי החינוך מתחילים רק כאשר הילד גודל ומבין, ולזאת עוזבים את בניהם לא לבא להתפלל ולא לברך ברכת המזון או בכלל לא להקפיד על ברכות הנהנין וכן נטילת ידיים וכן בהתנהגותם מניחים להם להרוס ולשבור וללכלך ולהזיק ומרגיעים את עצמן שהם קטנים וכשיגדלו יבינו, אולם התורה וחכמנו לימדנו שזו טעות גדולה כי חנוך לנער בעודו נער הזמן לגדלו ולחנכו ולהרגילו ורק אז גם כי יזקין לא יסור מהדרך, אבל אם ח"ו מניחים לילד לגדול כרצונו בקטנותו מאחר ואדם עיר פרא יולד הרי שיושרשו בו ההרגלים הגרועים ויושרשו בו לכל חייו כדברי ר"י החסיד ורבונו יונה, וכאגרת החפץ חיים שההפסד מהנהגה זו היא לכל החיים ומעוות שאינו יכול לתקן כי בננו כנטיעים שאפשר ליישר רק בעודו רך וקטן, והפלא הגדול שגם הורים אלו מבינים שבמה שנוגע לשמירת בריאותו וסכנתו מנזק חייבים לשמור על הקטן ולהזהירו ולהדריכו ולא ואמרים הנח לו שילמד לבד ואם על נזקי הגוף כך ק"ו על נזקי הנשמה, ולזאת מורי ורבותי עלינו לתת את כל דעתנו על חינוך הקטנים כמוכן בדרכי נועם ולא יד קשה במיוחד בדורנו שנחלשו הלבבות ואין להם כוח סבל כדורות הקודמים, ולכן רק בדרכי נועם ככל שנחבב בעיניהם את התורה והמצוות על ידי פרסים וכדומא ההרגל הופך לטבע שני זוכים שבנינו שתולים בבית השם יפריחו ויהיו לגדולי ישראל אמן ואמן.

בברכת שבת שלום ומבורך

הצב"י מרדכי מלכא עיה"ק אלעד

